

KUL
TUR
ARV

Sikring af fortidsminder

Nye regler i museumsloven for finansiering af arkæologiske udgravninger i forbindelse med jordarbejde

Indhold

- 3 Indledning
Hensigten med museumsloven
- 4 Museumsloven i praksis
Hvad er fortidsminder?
Bygge- og anlægsvirksomhed
Landbrug og skovdrift
Råstofindvinding
- 9 Information på nettet
- 11 Oversigt over kulturhistoriske museer
med arkæologiske ansvarsområder
- 13 Fortidsminder i byerne
- 17 Uddrag af museumsloven – kap.8

Titel:

Sikring af fortidsminder – Nye regler i museumsloven for finansiering af arkæologiske udgravninger i forbindelse med jordarbejder.

Udgivet af:

Kulturarvsstyrelsen, Kulturministeriet 2003
Slotsholmsgade 1, 3, 1216 København K
Telefon: 7226 5100, Fax: 7226 5101
Mail: kuas@kuas.dk, Web: www.kuas.dk

Redaktion: John Pind, Anne Nørgård Jørgensen
og Birgitte Rønde Helsinghoff

Grafisk tilrettelæggelse: Kontrapunkt A/S

Tryksagen kan genbruges.
Phønix-Trykkeriet A/S, Århus.

Oplag: 1. udgave, trykt i 70.000 eksemplarer

Printed in Denmark 2003

ISBN 87-91298-05-9

Indledning

Den 1. januar 2002 trådte en ny museumslov i kraft. Loven har betydning for alle, der skal foretage jord- eller anlægsarbejder i Danmark.

Med museumsloven indførtes nye finansieringsbestemmelser: Såfremt der er kulturlevn på et givent areal, skal den, der foretager jord- eller anlægsarbejdet, finansiere en eventuel arkæologisk udgravning. Undtaget herfra er dog kulturlevn fundet ved almindeligt landbrugs- og skovbrugsarbejde.

Hensigten med museumsloven

- At skabe større hensyn til kulturarven i den fysiske planlægning og ved konkrete anlægs- og jordarbejder.
- At omlægge principperne for hvem der finansierer de arkæologiske undersøgelser.
- At der så tidligt i planarbejdet som muligt skabes kendskab til fortidsminder, deres udbredelse, bevaringstilstand og videnskabelige værdi, så bygherre og anlægsmyndighed bedre kan foretage prioriteringer for byggearealerne.
- At arkæologiske undersøgelser kan indgå som en naturlig del af den fysiske planlægning, så risikoen for forsinkelser af anlægsarbejder minimeres.
- At arealer, der indeholder væsentlige fortidsminder, kan friholdes.

De nye finansieringsbestemmelser

De nye finansieringsbestemmelser, som er beskrevet i dette hæfte, trådte i kraft 1. januar 2003.

Museumsloven i praksis

Mulden og undergrunden rummer ofte uerstattelige fortidsminder – også benævnt *arkæologiske levn* eller *kulturlevn* – som kan give os en værdifuld indsigt i livet og dagligdagen i Danmark gennem de sidste 15.000 år.

Hvad er arkæologiske levn?

Fortidsminder kan være synlige i form af f.eks. gravhøje, borge og kirker, men de kan også være skjulte i form af gravfund, hustomter, kældre eller affaldsgruber, eller vise sig som spor efter mange andre aktiviteter.

Finder man under jordarbejde sten-samlinger, mørke spor i undergrunden eller lignende, kan disse være tegn på, at jorden rummer arkæologiske levn. Fortidsminder er altså ikke altid umiddelbart synlige.

Er man usikker på, om der er fortidsminder på et konkret areal, kan man forud for et jordkøb, bygge- og anlægsarbejde eller anden aktivitet, der medfører jordarbejde, kontakte det lokale museum, der har oplysninger om kendte fortidsminder i Danmark.

Museumsloven beskytter kulturlevn, og det er ikke lovligt at fjerne eller ødelægge væsentlige kulturlevn i Danmark, uden der er foretaget en forudgående undersøgelse eller registrering udført af fagfolk.

Hvorvidt et fortidsminde er væsentligt og dermed bevarings- eller registreringsværdigt afgøres af det lokale kulturhistoriske museum i samarbejde med Kulturarvsstyrelsen (se side 10-11 for nærmeste arkæologisk ansvarlige museum).

Bygge- og anlægsvirksomhed

Allerede i høringsfasen i forbindelse med kommuneplaner, lokalplaner o. lign. skal kommunen inddrage det lokale arkæologisk ansvarlige museum, således at museet kan foretage en arkivalsk kontrol, der sikrer, at der tages hensyn til forekomsten af fortidsminder i den videre planlægning. Senest i forbindelse med udstedelse af byggetilladelse skal kommunen underrette museet om tilladelsen, samt underrette bygherren om museumslovens bestemmelser.

Ved køb af større arealer kan køber med fordel via sælger henvende sig til det lokale museum for at få information om eventuelle fortidsminder på

arealet. Desuden kan sælger forud for et salg bede museet om en arkæologisk undersøgelse af området for at få kortlagt mulige skjulte fortidsminder.

På samme måde kan bygherren forud for byggeriet anmode det lokale arkæologisk ansvarlige museum om en udtalelse om mulige fortidsminder på arealet. Museets udtalelse baseres i første omgang på arkivalsk kontrol, og vil indeholde en vurdering af risikoen for ødelæggelse af væsentlige fortidsminder. Fra museet modtager en sådan anmodning, har museet fire uger til at udarbejde en besvarelse; ved større forundersøgelser dog seks uger. Skønnes det, at den arkivalske kontrol ikke i sig selv giver museet et rimeligt grundlag for at fremkomme med en vurdering, forelægger museet sagen for Kulturarvsstyrelsen, som på baggrund af museets indstilling og budget vurderer behovet for en arkæologisk forundersøgelse.

Ved mindre forundersøgelser, hvor det samlede planareal er under 5.000 m²,

Museerne

Museer med arkæologiske ansvarsområder gennemgår planmateriale, tilladelser og anmeldelser, besvarer forespørgsler, forhandler med amter, kommuner og bygherrer, samt gennemfører de nødvendige arkæologiske undersøgelser.

afholder museet udgifterne til den arkivalske kontrol og forundersøgelse. Ved større forundersøgelser samt ved forundersøgelser i de middelalderlige bykerner afholdes udgifterne af bygherren. En arkæologisk forundersøgelse er frivillig; igangsættelse af en sådan undersøgelse forudsætter derfor den anlægsansvarliges accept.

Formålet med forundersøgelsen er at skabe overblik over eventuelle fortidsminder af væsentlig interesse på arealet. Museets udtalelse bør ses som et tilbud, der giver bygherren mulighed for at tilrettelægge sit anlægsarbejde, så udgifter til større arkæologiske udgravninger undgås eller mindskes, samt at risikoen for en forsinkelse af byggeriet minimeres.

Findes der i forbindelse med anlægsarbejde spor af fortidsminder, f.eks.stensamlinger eller mørke spor i undergrunden, skal den del af arbejdet, der berører fortidsmindet, straks indstilles, og det lokale arkæologisk ansvarlige museum kontaktes. Efter indstilling fra det lokale museum vurderer Kulturarvsstyrelsen, hvorvidt der

skal foretages en arkæologisk undersøgelse, eller om byggeriet kan fortsætte. Udgiften til denne undersøgelse afholdes af bygherren. Udgifterne afholdes dog af Kulturarvsstyrelsen, hvis det lokale museum i en forud for projektet bestilt udtalelse har meddelt, at der ikke var fortidsminder af væsentlig interesse på arealet.

I særlige tilfælde kan Kulturarvsstyrelsen yde tilskud til privates udgifter til større forundersøgelser og arkæologiske udgravninger.

Meromkostninger i forbindelse med anlægsforsinkelser, som de arkæologiske undersøgelser kan påføre bygherren, dækkes ikke af museumslovens bestemmelser.

Landbrug og skovdrift

I forhold til den hidtidige lovgivning rummer den nye museumslov ikke store ændringer for landbrug og skovdrift.

Støder man på fortidsminder under jordarbejde i landbruget eller skovdriften, skal man henvende sig til det lokale arkæologisk ansvarlige museum. Såfremt fortidsminderne dukker op i forbindelse med lodsejers normale og uændrede drift, påhviler finansieringen af den efterfølgende arkæologiske udgravning *ikke* lodsejer.

Når man ved skovrejsning får tilskud til tilplantning, informeres man samtidigt om, hvordan man skal forholde sig i forhold til kulturhistoriske levn

på området. Forundersøgelsen skal ikke betales af skovrejseren. En eventuel efterfølgende udgravning kan dog kræves delvist finansieret af lodsejer; her vil udgiften for lodsejer maksimalt kunne udgøre det, der svarer til 5 % af anlægsomkostningerne.

Ved bygge- og anlægsarbejder – f.eks. bygning af stalde o. lign. – følges de almindelige regler for bygge- og anlægsarbejde. Udgiften til en forundersøgelse påhviler således bygherren, hvis det berørte areal er over 5.000 m². Ligeledes påhviler det lodsjejer (eller bygherre) at finansiere en eventuel efterfølgende arkæologisk udgravning.

Det er muligt inden for landbrug og skovdrift at opnå erstatning for tab af afgrøde forårsaget af den arkæologiske udgravning, såfremt der er tale om tab ved uændret og fortsat drift.

Ved ændring af jordbehandling, f.eks. fra almindelig pløjning til dybde-

Kulturarvsstyrelsen

Kulturarvsstyrelsen har det centrale ansvar og udarbejder retningslinjer for den samlede arkæologiske virksomhed i Danmark. Den overordnede prioritering af de enkelte undersøgelsesopgaver, herunder også de økonomiske rammer, godkendelsesprocedurer, tilsyn med undersøgelserne og den økonomiske styring, foretages af Kulturarvsstyrelsen.

pløjning (der har en markant destruktiv effekt på kulturlevn), kan man omkostningsfrit henvende sig til det lokale kulturhistoriske museum og anmode om en udtalelse og eventuel forundersøgelse af arealet.

Råstofindvinding

Det anbefales at få foretaget en forundersøgelse, idet det mindsker risikoen for, at der findes hidtil ukendte fortidsminder under indvindingen. Forundersøgelsen er frivillig. Forundersøgelse og eventuel udgravning bekostes af råstofindvinderen.

Har man ikke fået foretaget en forundersøgelse, og der under indvindingen dukker arkæologiske levn op, skal man henvende sig til det lokale, arkæologisk ansvarlige museum. Det kan medføre, at indvindingen midlertidigt indstilles. Eventuelle tab, der følger heraf, står for indvinderens regning.

Forundersøgelsen bør betragtes som en forsikring: Hvis en frivillig forundersøgelse har erklæret et areal for "fortidsmindefrit", og der alligevel dukker nye fortidsminder op under indvindingen, bliver den efterfølgende arkæologiske udgravning omkostningsfri for indvinderen.

Der er i forbindelse med loven etableret en tilskudsordning til råstofindvinderens udgifter til større forundersøgelser og egentlige udgravninger. Ordningen administreres af Kulturarvsstyrelsen.

Information på nettet

For at gøre arbejdet med at planlægge jordarbejder i Danmark nemmere, lægger Kulturarvsstyrelsen oplysninger om fortidsminder på internettet.

Den intensive udnyttelse og beboelse af jorden i Danmark gennem årtusinder betyder, at landet er usædvanligt rigt på fortidsminder.

På www.dkconline.dk, Det Kulturhistoriske Centralregister, har alle adgang til information om kendte og væsentlige fortidsminder i Danmark. I 2003 påbegyndes opbygningen af en hjemmeside over særligt bevaringsværdige kulturarvsarealer i Danmark, www.kulturarvsarealer.dk. Hjemmesiden indeholder informationer om arealernes beliggenhed og udbredelse. Hjemmesiderne www.dkconline.dk, www.kulturarvsarealer.dk og Kulturarvsstyrelsens hjemmeside, www.kuas.dk, kan med fordel besøges, før jordkøb, bygge- og anlægsvirksomhed eller andet jordarbejde går i gang.

Der dukker hele tiden kulturlevn op over det meste af Danmark – også i områder, der i arkæologisk forstand hidtil har været ukendte. Et område kan godt have fortidsminder, selv om det ikke er markeret som særligt bevaringsværdigt eller har indikation for fortidsminder. Her er det vigtigt, at man kontakter det lokale arkæologisk ansvarlige museum for yderligere oplysninger.

Internetlinks

www.kuas.dk
www.kulturarvsarealer.dk
www.dkconline.dk

Sølvskat fra Skovvang

I 1997 fandtes en sølvskat fra vikingetiden ved Skovvang på Bornholm, hvor den oprindeligt var blevet gemt i årene omkring 1020 e.Kr. Skatten var delvist pløjet i stykker, men ved den efterfølgende arkæologiske udgravning fandtes den nederste del af et lerkar sammen med resten af sølvet. (Foto: Kit Weiss)

Jylland

- ASR** Den Antikvariske Samling,
Overdammen 12, 6760 Ribe
- DJM** Djurslands Museum,
Søndergade 1, 8500 Grenå
- EBM** Ebeltoft Museum,
Juulsbakke 1, 8400 Ebeltoft
- ESM** Esbjerg Museum,
Torvegade 45, 6700 Esbjerg
- FHM** Forhistorisk Museum,
Moesgård, 8270 Højbjerg
- HAM** Haderslev Museum,
Dalgade 7, 6100 Haderslev
- HBV** Museet på Sønderkov,
Sønderkovgårdsvej 2, 6650 Brørup
- HEM** Herning Museum,
Musemsgade 35, 7400 Herning
- HOL** Holstebro Museum,
Museumsvej 2, 7500 Holstebro
- HOM** Horsens Historiske Museum,
Sundvej 1A, 8700 Horsens
- KHM** Kulturhistorisk Museum,
Stemannsgade 2, 8900 Randers
- MHM** Morslands Historiske Museum,
Dueholm Kloster, 7900 Nykøbing M
- MKH** Museet på Koldinghus,
6000 Kolding
- RIM** Ringkjøbing Museum,
Herningvej 4, 6950 Ringkøbing
- SBM** Skanderborg Museum,
Adelgade 5, 8660 Skanderborg
- SIM** Silkeborg Museum,
Hovedgården, 8600 Silkeborg
- SKJ** Skjern-Egvad Museum,
Tværgade 2, 6900 Skjern
- SMS** Skive Museum, Arkæologisk Afdeling,
Østerrisvej 15B, 7840 Højslev
- THY** Museet for Thy og Vester Hanherred,
Mellemvej 18, Vang, 7700 Thisted
- VAM** Varde Museum,
Lundvej 4, 6800 Varde
- VHM** Vendsyssel historiske Museum,
Musemsgade 3, 9800 Hjørring
- VKH** Vejle Museum,
Flegborg 18, 7100 Vejle
- VMÅ** Vesthimmerlands Museum,
Søndergade 44, 9600 Aars
- VSM** Viborg Stiftsmuseum,
Hjultorvet, 8800 Viborg
- ÅHM** Aalborg Historiske Museum,
Algade 48, 9000 Aalborg

Sjælland og Bornholm

- BMR** Bornholms Museum,
Sct. Mortensgade 29, 3700 Rønne
- FMN** Falsters Minder,
Færgestræde, 4800 Nykøbing F
- FRM** Frederiksværkegnens Museum,
Jernbanegade 4, 3300 Frederiksværk
- GIM** Gilleleje Museum,
Vesterbrogade 56, 3250 Gilleleje
- HØM** Hørsholms Egns Museum,
Sdr. Jagtvej 2, 2970 Hørsholm
- KAM** Kalundborg og Omegns Museum,
Adelgade 23, 4400 Kalundborg
- KBM** Københavns Bymuseum,
Absalonsgade 3, 1507 København V
- KØM** Køge Museum,
Nørregade 4, 4600 Køge
- LFS** Lolland-Falsters Stiftsmuseum,
Musemsgade 1, 4930 Maribo
- MFG** Museet Færgedgården,
Færgelundsvej 1, 3630 Jægerspris
- MHO** Museet for Holbæk og Omegn,
Klosterstræde 18, 4300 Holbæk
- NFH** Nordsjællandsk Folkemuseum,
Sophienborg,
Sophienborggalle 9, 3400 Hillerød
- NÆM** Næstved Museum,
Ringstedgade 4, 4700 Næstved
- OHM** Odsherreds Museum,
Kirkestræde 12, 4500 Nykøbing Sj.
- ROM** Roskilde Museum,
Sct. Ols Gade 15, 4000 Roskilde
- SMV** Sydsjællands Museum,
Slotsruinen 1, 4760 Vordingborg
- SVM** Sydvestsjællands Museum,
Arkæologi, Storgade 17, 4180 Sorø
- TAK** Museet på Kroppedal,
Vridsløsestræde 8, 2620 Albertslund

Fyn

- KTM** Kerteminde Museum,
Langgade 8, 5300 Kerteminde
- LMR** Langelands Museum,
Jens Winthersvej 12, 5900 Rudkøbing
- OBM** Odense Bys Museer,
Jernbanegade 15, 5000 Odense C
- SMT** Samsø Museum,
Museumsvej 10, Tranebjerg, 8305 Samsø
- SOM** Svendborg og Omegns Museum,
Grubbemøllevej 13, 5700 Svendborg

Statsanerkendte kulturhistoriske museer med arkæologiske ansvarsområder

Fortidsminder i byerne

70 danske byer rummer levn fra middelalderen – tiden fra ca. 1050 til 1536 e.Kr. Enkelte kan endda føres tilbage til vikingetiden (775-1050 e.Kr.).

Middelalderbyen ligger ofte i kernen af de nuværende byer. Her findes som regel meget tykke kulturlag, dvs. lag med spor fra menneskelig aktivitet. Kulturlagene består af en blanding af affald og bygningsrester. Ved hjælp af dette materiale er det i vid udstrækning muligt at afdække dagligliv og forandringer i byerne gennem hen ved 1000 år. De oplysninger, der kommer frem, giver andre typer information, end dem man kender fra samtidige skriftlige kilder, og de udgør derfor et vigtigt supplement til et nuanceret billede af byhistorien.

De middelalderlige kulturlag er ikke fredede i Danmark, som det er tilfældet i flere af vore nabolande, men de betragtes dog som særligt bevaringsværdige kulturværdier af national

betydning. Ved bygge- og anlægsarbejder, der ofte er meget omfangsrige, ødelægges kulturlagene, idet man ved fundering til nye bygninger ofte graver alle kulturlagene bort. Derfor skal der forud for bygge- og anlægsarbejde foretages en arkæologisk dokumentation af de lag og bygningsrester, der vil blive destrueret som følge af jordarbejdet.

Det lokale arkæologisk ansvarlige museum afgør, om der er kulturlag på stedet. Såfremt museet finder, at der er kulturlag, indstiller museet sagen til Kulturarvsstyrelsen, der afgør, om det er nødvendigt at foretage en arkæologisk udgravning. Antallet af arkæologiske udgravninger i Danmark afspejler ofte landets samlede bygge- og anlægsaktivitet.

Byudgravning i Aalborg

I Aalborg har man udgravet dele af et gråbrødrekløster. Her er det en formodet kælder til gråbrødrekløstret i Roldgyde udgravet i 1978. Billedet er en fin illustration af byudgravningernes vilkår, hvorved man brik for brik som i et puslespil afslører byens forhistorie.

(Foto: Aalborg Historiske Museum).

Den nye museumslov har bl.a. til hensigt at undgå unødigt kostbare udgravninger og i samarbejde med bygherren at finde alternative bygningskonstruktioner, som kun berører en beskeden del af de ældste kulturlag. Dermed bliver det til en vis grad muligt at bevare historien på stedet, samtidigt med at byudviklingen i den centrale del af vore ældste byer ikke standses.

De oplysninger, man kan hente i kulturlagene under byens centrum, stammer bl.a. fra klostre, kirkegårde, markedspladser, beboelser, veje, kloaksystemer og dynger af affald, som ofte rummer meget velbevarede organiske materialer som f.eks. læder, træ, benaffald og madvarer.

Byudgravning i Ribe

I 1999-2000 foretog Den Antikvariske Samling i Ribe landets til dato største middelalderudgravning i centrum af Danmarks ældste by. Undersøgelsen var foranlediget af et privat byggeri af ejerlejligheder med en tilhørende parkeringskælder. Byggeriet medførte bortgravning af et tre meter tykt kulturlag fra tidlig middelalder til 1600-tallet – i alt 7000 kubikmeter jord.

Ved udgravningen fandt man dele af landets første gråbrødrekloster, der er grundlagt i Ribe i 1232. Klosterbygningerne har været i mindst to stokværk og rummede bl.a. køkken med kamin og opvarmede rum. Syd for klosterbygningerne og klostermuren lå de verdslige bygninger, der bestod af huse af bindingsværk med gulve af ler eller træ. I tilknytning hertil fandtes ovne og tykke affaldslag fra husholdnings- eller håndværksaktivitet, som smedning og bronzestøbning. Et enkelt velhaverhus, et hus med kælder og gavlhuse fra 1500-tallet var nogle af de mange anlæg, man registrerede.

Fundmaterialet fra udgravningen er meget stort og fortsat under bearbejdning. Udover et omfattende ben- og keramikmateriale er der bl.a. fundet mønter, kamme, spænder, forgyldte beslag og smykker.

Læs mere på:

www.kuas.dk, f.eks. rapporten 'Før landskabets erindring slukkes – status og fremtid for dansk arkæologi'.

Byudgravning i Ribe

I 1999-2000 foretog Den Antikvariske Samling i Ribe landets hidtil største middelalderudgravning i centrum af Danmarks ældste by. På billedet ser man en del af udgravningen med bl.a. sandfundamentene til nogle af gråbrødreklosterets bygninger. Klosteret, der var på størrelse med en stor herregård, fortsætter ind under bygningerne øverst til højre i billedet.

(Foto: Den Antikvariske Samling i Ribe).

Uddrag af museumsloven

Lov nr. 473 af 7. juni 2001

Uddrag af Kapitel 8

Sikring af kultur- og naturarven i forbindelse med den fysiske planlægning og forberedelse af jordarbejder m.v., herunder arkæologiske og naturhistoriske undersøgelsesopgaver i tilknytning hertil

§ 23. Kulturministeren og de statslige og statsanerkendte museer skal gennem samarbejde med plan- og fredningsmyndighederne virke for, at væsentlige bevaringsværdier sikres for eftertiden.

Stk. 2. Planmyndighederne skal inddrage vedkommende statslige eller statsanerkendte kulturhistoriske museum, når der udarbejdes en regionplan, kommuneplan eller lokalplan, der berører bevaringsværdier.

Stk. 3. Museerne foretager arkivalisk kontrol i høringsfasen vedrørende offentliggjort planmateriale og kan gennemføre undersøgelses- og dokumentationsopgaver inden for deres ansvarsområde med henblik på at sikre, at der i planmaterialet tages hensyn til forekomsten af væsentlige bevaringsværdier.

Stk. 4. Kulturministeren underretter planmyndighederne om forekomsten af væsentlige bevaringsværdier, der har betydning for planlægningen.

§ 24. Kommunalbestyrelsen og amtsrådet skal underrette vedkommende kulturhistoriske museum senest samtidig med, at der meddeles byggetilladelse, tilladelse til råstofindvinding eller dispensation fra fortidsmindebeskyttelseslinjen efter naturbeskyttelsesloven.

Stk. 2. Ved meddelelse om byggetilladelse skal kommunalbestyrelsen underrette ansøgeren om indholdet i denne lovs §§ 25-27.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen underretter vedkommende kulturhistoriske museum om modtagne anmeldelser af nedrivninger eller andre byggearbejder, der vil medføre afgørende ændring i brug eller funktion af bygninger, bebyggelser eller andre kulturlevn.

§ 25. Bygherren eller den, for hvis regning et jordarbejde skal udføres på landjorden, kan forud for igangsætning af arbejdet anmode ved-

kommende kulturhistoriske museum om en udtalelse.

Stk. 2. Når museet har modtaget en anmodning, skal det fremkomme med en udtalelse med stillingtagen til, hvorvidt det arbejde, som anmodningen vedrører, indebærer en risiko for ødelæggelse af væsentlige fortidsminder. Såfremt museet vurderer, at en sådan risiko foreligger, skal sagen forelægges kulturministeren. Den nævnte udtalelse skal endvidere tilkendegive, hvorvidt det i givet fald vil være nødvendigt at gennemføre en arkæologisk undersøgelse m.v., jf. § 27, stk. 3-10.

Stk. 3. Museet fremsender sin udtalelse til bygherren eller den, for hvis regning et jordarbejde skal udføres, senest 4 uger efter, at anmodningen er modtaget. Såfremt det på grund af jordarbejdets omfang er nødvendigt at gennemføre større forundersøgelser, jf. § 26, stk. 2, kan museets svarfrist forlænges til 6 uger.

§ 26. Det kulturhistoriske museum afholder udgiften til arkivalisk kontrol og en eventuel mindre forundersøgelse, der er nødvendig som grundlag for museets udtalelse, jf. § 25.

Stk. 2. Ved gennemførelse af en større forundersøgelse afholdes udgiften af den, for hvis regning et jordarbejde skal udføres. Arbejdet kan først iværksættes efter samtykke fra den pågældende. Kulturministeren kan i særlige tilfælde yde tilskud til en sådan for-

undersøgelse. Såfremt årsagen til forundersøgelsen er jordarbejde i forbindelse med erosion eller jordarbejde udført som led i dyrkning af almindelige landbrugsafgrøder eller som led i almindelig skovdrift, afholdes udgiften til forundersøgelsen af kulturministeren. For så vidt angår tilfælde, hvor driften forestås af en statslig eller kommunal myndighed, afholdes udgiften dog af vedkommende myndighed.

Stk. 3. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om de forundersøgelser, som museerne gennemfører efter stk. 1 og 2.

§ 27. Den arkæologiske kulturarv omfatter spor af menneskelig virksomhed, der er efterladt fra tidligere tider, dvs. strukturer, konstruktioner, bygningsgrupper, bopladser, grave og gravpladser, flytbare genstande og monumenter og den sammenhæng, hvori disse spor er anbragt.

Stk. 2. Findes der under jordarbejde spor af fortidsminder, skal arbejdet standses, i det omfang det berører fortidsmindet. Fortidsmindet skal straks anmeldes til kulturministeren eller det nærmeste statslige eller statsanerkendte kulturhistoriske museum. Fundne genstande, der ikke er danefæ, jf. § 30, stk. 1, skal efter anmodning fra kulturministeren eller den pågældende kulturhistoriske museum afleveres til vedkommende statslige eller statsanerkendte museum, således at det indgår i museets samling.

Stk. 3. Kulturministeren beslutter snarest, om arbejdet kan fortsætte, eller om det skal indstilles, indtil der er foretaget en arkæologisk undersøgelse, eller indtil spørgsmålet om erhvervelse efter stk. 8 er afgjort. Senest 1 år efter, at anmeldelsen er modtaget, kan arbejdet genoptages, medmindre kulturministeren har afgivet indstilling om erhvervelse af fortidsmindet efter stk. 8.

Stk. 4. Udgiften til den arkæologiske undersøgelse afholdes af den, for hvis regning jordarbejdet skal udføres.

Stk. 5. Udgiften afholdes dog af kulturministeren, såfremt

1) årsagen til undersøgelsen er erosion eller jordarbejde i forbindelse hermed eller jordarbejde udført som led i dyrkning af almindelige landbrugsafgrøder eller som led i almindelig skovdrift, medmindre driften forestås af en statslig eller kommunal myndighed, i hvilke tilfælde udgiften afholdes af vedkommende myndighed,

2) det kulturhistoriske museum i udtalelsen efter § 25 har oplyst, at jordarbejdet ikke vil indebære en risiko for ødelæggelse af væsentlige fortidsminder, eller

3) fortidsmindet fredes efter lov om naturbeskyttelse eller erhverves med henblik på bevaring på stedet efter stk. 8.

Stk. 6. Kulturministeren kan i særlige

tilfælde yde tilskud til udgifter til arkæologiske undersøgelser, der gennemføres efter stk. 3, jf. stk. 4.

Stk. 7. Private grundejeres tab ved ikke at kunne fortsætte den hidtidige drift, mens undersøgelsen foretages, eller indtil spørgsmålet om erhvervelse efter stk. 8 er endeligt afgjort, erstattes af kulturministeren. Kan der ikke opnås enighed om erstatningen, fastsættes denne af den taksationskommission, der er nævnt i naturbeskyttelsesloven.

Stk. 8. Finder kulturministeren, at det pågældende fortidsminde bør bevares på stedet for eftertiden, kan kulturministeren erhverve fortidsmindet og eventuelt omkringliggende areal. Erhvervelsen kan ske ved ekspropriation efter reglerne i lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom.

Stk. 9. Kulturministeren eller den, kulturministeren bemyndiger hertil, har til enhver tid uden retskendelse adgang til steder, hvor der foretages jordarbejder, og hvor der fremkommer fund eller under arbejder kan formodes at fremkomme fund som nævnt i stk. 1. Legitimation skal forevises på forlangende. Politiet yder nødvendig bistand til at udnytte adgangsretten.

Stk. 10. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed efter stk. 3 og om gennemførelse af bestemmelserne i stk. 4-6.

Sikring af fortidsminder

Nye regler i museumsloven for finansiering af arkæologiske udgravninger i forbindelse med jordarbejde

Museumsloven fra 2002 indeholder nye regler for finansiering af arkæologiske undersøgelser ved jord- og anlægsarbejder. Dette hæfte handler om, hvordan:

- den danske kulturarv registreres og bevares for eftertiden
- arkæologiske undersøgelser kan indgå som en naturlig del af den fysiske planlægning, så risikoen for forsinkelser af anlægsarbejder minimeres
- ekstra udgifter til nødvendige arkæologiske undersøgelser undgås

Kulturarvsstyrelsen er oprettet 1. januar 2002 og har bl.a. til opgave at varetage Kulturministeriets myndighedsopgaver på det arkæologiske område.

KULTURARVSSTYRELSEN

SLOTSHOLMSGADE 1

1216 KØBENHAVN K

TELEFON 72 26 51 00

kuas@kuas.dk

www.kuas.dk